

PENCERE

Şevket Süreyya ...

Şevket Süreyya Aydemir'i ne zaman tanıdım?
Şimdi anımsayamıyorum.

27 Mayıs özgürlük devriminden sonra düşün hayatımızın limonluğu birden çiçeklenivermişti. 1960'larda Şevket Süreyya Aydemir'in Ankara Bahçelievler'deki konutu, her gün soluk alıp veren bir toplantı yeri idi. Aydemir, benim kuşağım açısından bir bilinmeyen sayılırdı. Kadroculardan haberliydik; ama, yakın tarihimiz karanlıklar içindeydi. Biz geçmişimizi bilmiyorduk; Şevket Süreyya Aydemir çok iyi biliyordu. Evine her çevreden insan girer çıkar, çaylarla birlikte söyleşiler demlenirdi.

Olayın ilginç yanı Şevket Süreyya Aydemir'in gerçek bir roman niteliği taşıyan yaşamından kaynaklanıyordu. Çünkü bu yaşamı ikiye ayırabiliriz: Birincisi eylem adamı Aydemir'i kapsar. İkincisi yazar Aydemir'i vurgular.

★

Aydemir 19'uncu yüzyılın bitmesine üç yıl kala Edirne'de doğdu. Öğretmen Okulunu bitirdikten sonra Rusya'ya gitti. 1919'dan 1924'e değin Moskova Üniversitesi'ni bitirdi; Azerbaycan, Dağistan, Gürcistan'da öğretmenlik yaptı. Türkiye'ye döndükten sonra politik eylemleri nedeniyle Ankara İstiklal Mahkemesinde 10 yıl hapis cezası yedi. 18 ay sonra genel aftan yararlandı. Devlet hizmetine alındı. Yüksek ve Teknik Öğretim Genel Müdür Muavini, Ankara Belediyesi İktisat Müdürü, İktisat Vekaleti Sanayi Tetkik Heyeti Reisi, Başbakanlık Yüksek Murakabe Heyeti Üyesi oldu. Bu süreç 1951'de noktalandı.

İlginc olan nedir bu süreçte? Atatürk döneminde siyasal eylem nedeniyle suçlanan bir insanın 10 yıl hapis cezası yedikten sonra devletin önemli kilit noktalarına getirilmesi, üstünde düşünülecek bir konudur.

★

Şevket Süreyya Aydemir'in 1959'a gelinceye dek iki - üç kitabı var; ama, bunlar önemli değil. Aydemir'in yazarlık yaşamı altmış yaşından sonra gerçek ürünlerini veriyor. Suyu Arayan Adam'ı 62 yaşında yayınladı; Aydemir, ve bundan sonra bütün toplumu etkileyen yapıtlarına yöneldi. «Tek Adam» 1963'te basıldı. Atatürk'ün üç ciltlik özyaşamı, o dönemde toplumu çarptı; ve bir olay yarattı. «İkinci Adam» İnönü'nün öyküsüydü. «Menderes'in Dramını» «Enver Paşa» izledi. Bir gün demişti ki Şevket Süreyya:

— İlhan, bu kitaplar 19'uncu ve 20'nci Yüzyıl Türkiye'sinin tarihidir. Tarihi kişiler yapmaz; ama, kişilerle birlikte biçimlenir tarih...

Aydemir'in yazarlık gücü büyüktü; bir roman gibi okutuyordu kitaplarını... İçinde yaşadığı bir tarihin anlamını, kişilerin yaşam öyküsünde dile getirmekten olağanüstü bir cosku duyuyordu. Bu coşkuyla anlatır, anlatır, anlatırdı. Öylesine dolu bir yaşamın çemberlerinden geçmişti ki anlatacak çok şeyi vardı.

80'ine bir yıl kala öldüğü zaman «Kırmızı Mektuplar»ı yazıyordu; yazacak çok şeyi vardı 79 vanda..

★

1960'ların sonuna doğru Enver Paşa'yı incelemek için Sovyetler Birliğine gitmişti. 1920'lerde Rusya'da yaşamış bir insanın kırk yıl sonra izlenimi ne olabilirdi.

Sordum.

Kısa bir tümceyle yanıtladı

— Mujik yok artık...

Mujik, Çarlık Rusya'sının köylüsüydü. Şevket Süreyya Aydemir, bir tümceye bir tarihi sığdırmıştı. Ateşli bir adamdı; bağnaz değildi. Tarihsel değişimin yasalarını bilen kişilerin serinkanlılığı içinde yaklaşırdı olaylara ve insanlara... Yakın tarihimizin kişilerine, akrabasına, dostu, arkadaşı gibi yakınlık duyardı. Dünyanın devrimci dönüşümüyle birlikte soluk alıp veren ve çağının sıcaklığını teninde duyan bir kişiydi.

25 mart 1978'de Umurbey'de çalışırken öldü.

Zaman ne de çabuk geçiyor.

5 yıl önce bugün; dün gibi.

İlhan Selçuk

